

Türk Kılıç Dansları*

Turkish Sword Dances

Erhan Solmaz**

Muharrem Feratan***

Öz

Dünya üzerindeki tüm kültürlerde halk dansları çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalarda savaş konulu danslar özel bir yer tutar. Bu dansları özel kılan ise ait olduğu toplumun birlik-beraberlik duygusunu güçlendiren güçlü bir araç olmasıdır. Örneğin bir toplumun hafızasında yer etmiş bir kahramanın davranışı veya bir savaşın anısının o toplumun bütün bireylerini şekillendirdiği görülmüştür. Savaş dansları içerisinde yer alan silahlı danslardan kılıçlı olanlar dünyadaki birçok kültürde kahramanlık sembolü olarak görülmektedir. Kılıcın etkisinin doğrudan bilek gücüne dayanması nedeniyle kılıçla yapılan danslar ilk çağlardan beri yiğitlik, mertlik göstergesi olarak icra edilmiştir. Yüzyıllar boyunca birçok

Geliş Tarihi (Received): 20.12.2022 - Kabul Tarihi (Accepted):01-7-2023

* Bu makale, Erhan Solmaz danışmanlığında Muharrem Feratan tarafından hazırlanan ‘Anadolu Sahası Türk Halk Danslarında Hayvan Sembolizmi’ adlı doktora tezi kapsamında hazırlanmıştır. / This article has been prepared within the scope of the doctoral thesis named ‘Animal Symbolism in Anatolian Field Turkish Folk Dances Roles’ prepared by Muharrem Feratan under the supervision of Erhan Solmaz.

** Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü/ Uşak University Faculty of Arts and Sciences Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures.erhan.solmaz@usak.edu.tr. ORCID 0000-0003-4842-4614.

***Doktora öğrencisi / PhD student. mferatan@gmail.com.tr ORCID 0000-0002-8523-0088.

toplumun geleneksel halk danslarının içerisinde yer alan savaş dansları arasında en yaygın olan kılıç dansları, bazen tek kişi tarafından solo olarak, bazen iki kişi arasında karşılıklı olarak, bazen de kalabalık bir dansçı grubu tarafından karşılıklı olarak veya daire şeklinde icra edilirler. Antik Anadolu uygarlıklarında da görülen kılıç dansları Avrupa kılıç danslarının kökenini oluşturması açısından önem taşımaktadır. Çünkü bu tür danslar Hititlerden Friglere, Lidyalılardan Helenistik dönem ve Bizans uygarlığına kadar birçok kültürde karşımıza çıkmaktadır. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle beraberlerindeki "Bozkır" kültürünün Akdeniz ve Mezopotamya kültürleri ile harmanlanmasıyla oluşan günümüz Anadolu Türk kültüründe de kılıçlı dansların varlığı görülmektedir. Çalışmanın amacı, günümüz Anadolu'sunda görülen kılıçlı dansların neler olduğunu ve bu dansların Anadolu sahasında nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, kılıç genel adı altında kama, pala, yatağan, hançer ve bıçak gibi kesici silahları kapsamakta ve Anadolu sahası ile sınırlandırılmaktadır. Yöntem olarak da konu ile ilgili yazılı ve görsel materyallerin incelenerek çözümlenmesini içeren doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Ayrıca danslara ait görüntüleri kare kod (QR kod) sistemiyle çalışmamıza ekleyerek bu dansların benzer özellikleri ve farklılıkları tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Anadolu, kılıç, dans, savaş, halkbilimi*

Abstract

Folk dances have been classified in various ways in all cultures around the world. War-themed dances occupy a special place in these classifications. The factor that makes war dances special is that they are a powerful tool that holds the spirit of the society they belong to and strengthens the sense of unity. For example, it has been seen that the stance of a hero or the memory of war, which is ingrained in the memory of a society, shapes the stance of all members of that society. Sword dances, one of the armed dances included in war dances, are seen as a symbol of heroism in many cultures around the world. Since that the effect of the sword is directly based on the power of the wrist, the dances performed with the sword have deeply affected the audience as a sign of bravery and valor since ancient times. Sword dances, which are the most common type of war dances, are sometimes performed solo by one person, sometimes by two people, and sometimes by a large group of dancers in opposing lines or in a circle. Sword dances, which are also seen in ancient Anatolian civilizations, are important in terms of forming the origin of European sword dances. Because such dances appear in many cultures ranging from the Hittites to the Phrygians, the Lydians to the Hellenistic period, and the Byzantine civilization. The presence of sword dances is also seen in today's Anatolian Turkish culture, which was formed by the combination of the "Steppe" culture, which the Turks brought with them after the conquest of Anatolia, with the Mediterranean and Mesopotamian cultures. The main purpose of the study is to reveal what the sword dances seen in today's Anatolia are and how they are distributed throughout Anatolia. In line with this purpose, in this study, sharp weapons such as wedges, machetes, yams, daggers and knives are explained under

the heading of swords in a way that limits them to Anatolian geography. In the study, the document analysis technique, which includes the analysis and analysis of written and visual materials related to the subject, was used. In addition, the images of the related dances were included in the study with the QR code system and the similar features and differences of these dances were discussed separately.

Keywords: *Anatolia, sword, dance, war, folklore*

Extended summary

Turkish folk dances, which have an significant place in Turkish culture, are being performed in a wide geography from Central Asia to Anatolia and the Balkans. Turks, who have a nomadic lifestyle, have created a dynamic culture by combining the cultural characteristics they brought with them with the cultures of the geographies they settled in. Turkish folk dances in Anatolia are a dynamic cultural heritage that carries the cultural roots of both Central Asia and Anatolia. In general, war-themed dances have a special position in the traditional dances of all cultures around the world. What makes these dances unique is that they are a powerful instrument that keeps the community together and fosters unity. For instance, it has been observed that the attitude of a strong warrior living in the memory of a society affects and shapes all members of that community. War dances, which can be regarded as the dramatization of this warrior attitude, can be considered as one of the tools that ensure social unity. War dances, including dances with swords, are seen as symbols of heroism in many cultures around the world. Because the effect of the sword is directly based on the strength of the wrist, sword dances have symbolized courage and bravery since ancient times. Anatolia, which is also defined as a geography of dance, is one of the first geographies where sword dances are seen. Ancient sources and writings trace the origin of these dances to the Hittite, Phrygian, Lydian and Byzantine civilizations that took root in Anatolia. Anatolia, which has been a Turkic homeland for the last thousand years, has been integrated into the Turkic world with its local cultural and art elements. The sword dances that exist in Anatolia have also fused very easily with the Turkish cultural heritage. Because in the cultural life of the Turks in Central Asia, the sword was a sacred element and was used in dances performed at feasts and celebrations. Sword dances, one of the war-themed dances in Turkish folk dances, are found in many regions of Anatolia. Even though the cultural characteristics and performances of these dances have changed and transformed over thousands of years, the dances have survived to the present day. In addition to academic studies on the sword dances of other cultures, the scarcity of studies on Turkish sword dances has led to the necessity of researching these dances. Therefore, this study focuses on war-themed Turkish folk dances performed under the general name of sword and aims to share the technical characteristics and meanings of these dances with the academic community. In the first section of the study, the basic terms related to the subject are explained. The first of these terms is the sword, which is the most significant element of these dances. In this section, the etymological meaning, types and parts of the sword are explained. In addition, general information about the shield used with the sword is also given. Because the shield is another major defense

weapon used with the sword in sword dances. Another of the basic terms explained in this chapter is the dancing. General definitions about the term dance, its origin, folk dances and sword dances are given. In the next section, sword dances in the Anatolian dance tradition are discussed. Here, a general overview of the sword dances of the ancient periods of Anatolia, such as the Phrygians, Hittites and Hellenistic period, as well as the Byzantine, Seljuk and Ottoman periods, is given. The last section presents information about the sword dances seen in Anatolia today. In this section, the information is given about the dances called Kılıç Kalkan, Şur-u Mertal, Fasıl, Köroğlu Barı, Köroğlu oyunu, Hancer Barı, Bıçak Horonu, Seğmen/Seymen Zeybeği, Seğmen/Seymen Sekmesi, which are seen in various regions of Anatolia. As a result, it has been determined that 9 different sword dances are still widely performed in Anatolia and that the dance called Köroğlu oyunu is performed in all regions of Anatolia. In addition, a map showing the distribution of Turkish sword dances in Anatolia was created with this study. Thus, for the first time, a detailed academic study on Turkish sword dances has been conducted. In this current study, which is limited to the Anatolian region, a document analysis including the analysis of written and visual materials related to Turkish sword dances was carried out. For this study, printed sources such as books, journals, academic theses, yearbooks, encyclopedias and dictionaries were used. Internet sources were also used as visual sources. In addition, the visuals collected from internet sources were added to this study with the QR code system to give a clearer idea about the study.

Giriş

Türk halk dansları Orta Asya'dan Anadolu'ya oradan da Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyada icra edilmektedir. Konargöçer bir yaşam tarzı süren Türkler, beraberlerinde getirdikleri kültürel özellikleri yerleştikleri coğrafyaların kültürleri ile harmanlayarak dinamik bir kültür oluşturmuşlardır. Nitekim Anadolu sahasında görülen Türk halk dansları da bu dinamik kültürün bir ürünü olarak hem Orta Asya hem de Anadolu'nun izlerini taşıyan bir kültürel mirastır.

Genel anlamda dünyadaki tüm kültürlerde halk dansları ile ilgili yapılan sınıflandırmalarda savaş konulu danslar özel bir yer tutar. Bu dansları özel kılan ise toplumu bir arada tutan ve birlikteliği güçlendiren güçlü bir araç olmasıdır. Örneğin bir toplumun hafızasında yaşayan güçlü bir savaşçının, kahramanın olaylara karşı tavrı veya bir savaşın anısı o toplumun bütün bireylerini şekillendirdiği görülmüştür. Bu savaşın veya savaşçının tavrının ritüelik hareketlerle canlandırılması olarak kabul edilebilecek savaş dansları, toplumsal birlikteliği sağlayan önemli araçlardan biridir.

Savaş dansları içerisinde yer alan silahlı danslardan kılıç ile icra edilenler dünyadaki birçok kültürde kahramanlık sembolü olarak görülmektedir. Kılıcın etkisinin doğrudan bilek gücüne dayanması bunun da insan vücudu ile ilişkili olması nedeniyle kılıçla yapılan danslar ilk çağlardan beri yiğitlik ve mertlik göstergesi olarak icra edilmektedir.

Türk halk dansları içerisinde yer alan savaş temalı danslardan olan kılıçlı danslar Anadolu'nun birçok yöresinde karşımıza çıkar. Bu dansların kültürel özellikleri ve icra şe-

killeri binlerce yıldır değişim ve dönüşüme uğrasa da danslar günümüze kadar ulaşmıştır. Diğer kültürlerin kendi kılıçlı dansları ile ilgili yaptıkları akademik çalışmalar* yanında Türk kılıçlı dansları hakkında yapılan çalışmaların az hatta hiç olmaması bu dansları araştırma gerekliliğini doğurmuştur.

Bu nedenle çalışma; kılıç genel adı altında kama, pala, yatağan, hançer ve bıçak gibi kesici silahlar eşliğinde icra edilen savaş konulu Türk halk danslarını kapsamakta ve bu dansların teknik özelliklerini ve anlamlarını akademik camiayla paylaşmayı amaçlamaktadır.

Anadolu sahası ile sınırlandırılan bu çalışmada, kılıçla yapılan Türk danslarıyla ilgili yazılı ve görsel materyallerin incelenerek çözümlenmesini içeren bir doküman analizi yapılmıştır. Ayrıca konuya dair daha iyi fikir verebilmesi için dansların görüntüleri Kare kod (QR kod) sistemi ile çalışmaya eklenmiştir.

1. Kılıç

Türkçe sözlüklerde kılıç, “uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah” olarak tanımlanmaktadır (Gülensoy, 2007: 508). Eski Türkçede “yapmak, yaratmak” anlamına gelen “kıl-” sözcüğünden türemiştir. Fiilin asıl anlamı “işlemek, demirci işliğinde çalışmak” anlamlarına gelir (Nişanyan Etimolojik Sözlüğü). Anadolu ağızlarında kimi zaman “kılınç” şeklinde de ifade edilir.

Türk kültürünün önemli kaynaklardan biri olan ve 9.yüzyılda kalem alındığı düşünülen “Irg Bitig”de “altun kurugsakımın kılıcın kesipen... (altın kursağımı kılıçla kesip,)” (Ercilasun, 2004: 239) şeklinde yer alan kılıç ifadesi, kelimenin bizlere tarihin eski dönemlerinden itibaren kullanıldığı izlenimini yaratmaktadır.

Eski Türkçe sözlüklerden biri olan Şemseddin Sami'nin “Kâmûs-ı Türkî” adlı eserinde ise kılıç, “Eslîha-i carihadan en maruf silah ki, eğrice veya düz olup envâ-ı kesiresi vardır ve kınında olduğu halde kayışla bile takılır” (Gündoğdu vd, 2011: 834) diye tanımlanır.

Arkeolojide kılıç, 40 santimetreden uzun olan kesici silâhlara denir. Kılıçlar ikiye ayrılır. Bunlar; her iki tarafı da keskin olan düz kılıçlar ve sadece tek tarafı keskin olan eğri kılıçlardır. Eğri kılıçlar da kendi içinde boyutlarına göre “pala” ve “yatağan” olarak ikiye ayrılırlar. Kılıcın tutulan yerine “kabza”, keskin kısmına “namlu” ve kabza ile namlu arasında yer alan kısmına ise “balçak” adı verilir. Kılıç genellikle kın adı verilen bir kılıf içinde muhafaza edilerek bir kayışla veya kemerle bele ya da omuza asılır (Eralp, 1993: 57- 63).

Türkler genellikle eğri kılıçlar kullanmışlardır. Bu nedenle eğri kılıç tüm dünya da “Türk kılıcı” olarak bilinir (Roux, 2004:132). Türklerin aynı zamanda hafif kılıçları kullanmada gösterdikleri maharet Avrupalılar tarafından kendilerinden övgüyle bahsedilmesine vesile olmuştur. (Pakalın, 1993: 257-258).

Ateşli silahların icadından sonraki dönemde kılıçlar bir süre kullanılmaya devam edilmiştir. Nitekim 17. Yüzyılın sonlarına kadar Türkler katıldıkları savaşlarda bu silahı kullanmışlardır. 18. yüzyıldan itibaren ise kılıç, orduda rütbe gösteren sembolik bir aksesuar olmuş ve bir tören silahı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Eralp, 1993: 64).

2. Kalkan

Kalkan, teke tek veya toplu çarpışmalarda, düşmanın vurucu, ezici, kesici ve delici silah darbelerinden korunmak için tek elle kullanılan eski bir savunma silahıdır. Genel olarak deriden ve çeşitli madenlerden yapılan kalkan; köşegen, dikdörtgen veya yuvarlak olmak üzere birbirinden çeşitli formlara sahiptir (Sarioğlu ve Özdemir, 2013: 89).

Kalkanlar yapıldıkları malzemeye ve şekillerine göre beşe ayrılırlar. Demirden yapılan kalkanlar “hacefe”, çelikten dövülmüş ve yuvarlak olan kalkanlar “yaleb”, bir sepet üzerine deri gerilerek yapılanlara “dereka” veya “matrak”, orta kısmı şişkin olan kalkanlara ise “kubbeli” adı verilmiştir (Çoruhlu, 1990: 19).

Bir savaş veya kavganın insan bedeninin tamamı tehlikeye açık olsa da aslında en kritik noktaları baş, ense, göğüs ve sırt bölgesidir. Bütün bedeni korumak için her tarafta kullanılan kalkan, uzun yıllar boyunca savaşlarda kullanılmıştır. Kalkanlar tüm dayanıklılığına rağmen bazen güç ve kuvvet şiddeti karşısında parçalanıp dağılmışlardır. Bu nedenle toplumlar kalkan, miğfer ve zırhlarını daha dayanıklı yapmak amacıyla bunları sihir ve büyü ifade eden işaretlerle veya dinsel sembol ve yazılarla bezeyerek güçlendirmeye çalışmışlardır (Eralp, 1993: 149).

3. Dans

Dans ile ilgili alanda birçok tanım yapılmış olmasına rağmen en genel anlamda dans; bir amaç doğrultusunda herhangi bir duygu veya konunun, bir düzen içerisinde ve ritmik beden hareketleri aracılığı ile anlatımıdır (Emiroğlu, 2003: 15) diye tanımlayabiliriz.

Dans, ilkel dönemlerdeki büyü ve tapınmayla ilişkili olan her çağda ve coğrafyada, duyguların insan bedeni aracılığıyla çalgılı veya çalgısız müzik eşliğinde ritmik hareketlerle anlatılması olarak tanımlanır (Eroğlu, 2010: 20). Bunun yanında modern dansın öncüsü A. Isadora Duncan da dansı bir dini unsur olarak görüp eski inanç ritüellerinde dansın bir tür dua olduğunu kabul eder (Fenmen, 1986: 50).

İnsanlığın medenileşme sürecinde dansın önemli bir yeri vardır. Çünkü insanlar iletişim kurmak için ilk araç olarak beden dilini kullanmışlardır. Zaman içerisinde bu dil aracılığıyla duygu ve ruhsal gerilimlerini devinime dönüştürerek dansı meydana getirmişlerdir. Dans aracılığıyla da ruhsal bir rahatlama yaşamışlardır. Önceleri bireysel ve gündelik bir ihtiyaçtan doğan dans, daha sonraları toplumsal ve dini bir karaktere dönüşmüştür (Örnek, 1995: 181).

Ancak tarihsel süreçte toplumsal örgütlenmede meydana gelen değişimler ve toplumların önce kabilelere, daha sonra uluslara ve sınıflara bölünmesiyle birlikte dansın işlevi de değişmiştir. Bu değişimin bir sonucu olarak dini yapıdaki danslar yavaş yavaş ibadethanelere kayarken, halk dansları ise hem millî bağlılığın göstergesi hem de eğlence unsuru olarak toplum içerisinde varlığını sürdürmüştür (Aksan, 2000: 15).

Huizinga “*homo ludens*” adlı eserinde dansın da içinde yer aldığı oyun kavramının kültürden çok daha önce var olduğunu belirterek oyunun yani dansın zaman içinde kültür ile şekillendiğini ve içinde yaşadığı toplumlara özgü nitelikler kazandığını belirtir (Huizinga, 1995: 16).

Bir topluma ait olan halk dansları, kaynağını o toplumun kültür yaşam biçiminden doğan maddi ve manevi tüm öğelerden almaktadır. İnsanın kendisiyle, öbür insanlarla ve tabiatla olan ilişkileri halk danslarında açık bir biçimde görülür. Toplumların kültürü, sosyoekonomik ve coğrafi koşulları halk danslarının biçimlenmesinde oldukça etkilidir (Koçkar, 1998: 71). Türk toplumu açısından da Türklerin yaşam tarzına bağlı olarak kılıçlı danslar ön plana çıkmıştır.

3.1. Kılıçlı danslar

İnsanlar ilkel dönemlerinden beri doğada mücadele etmek zorunda kaldığı olayları ve varlıkları taklit ederek onlara karşı avantajlı duruma geçmeye çalışmışlardır (Akgün, 2006: 40). Vahşi hayvanların sahip olduğu yırtıcı, kesici ve parçalayıcı gibi işlevleri yerine getiren güçlü pençelerin, keskin sivri dişlerin insanda bulunmayışı, insanın doğal nesnelere silah yapmasını ve bu silahları savunma ve saldırı esnasında kullanmasına neden olmuştur.

İnsanın silah kullanması, onu avlanma ve rakip gruplarla mücadelede avantajlı bir duruma getirmiştir. Bereketli geçen avlar ve kazanılan zaferler sonunda yapılan kutsama ve kutlama törenlerine yine silahları ile katılmışlardır. Bu törenlerin sık sık tekrarlanması ise bunun bir ayin, büyü ve oyun olarak görülmesine neden olmuştur.

İlkel insanların av ve savaş öncesinde veya sonrasında gerçekleştirdikleri törenler, doğaya karşı büyük bir mücadele vermek zorunda olan insanların direncini artırırken, öte yandan topluluk üyelerinin aralarındaki bağı güçlendirip dayanışmayı sağlayan önemli bir ritüel olmuştur (Coşkun, 2008: 13). Bu ritüellerde icra edilen savaş dansları ise genellikle büyüsel niteliktedir. Çünkü ilkel savaşçılar savaşmak için gerekli olan cesareti ve gücü ancak dans ederek alacaklarına inanmışlardır (Aktürk, 1999: 9). Nitekim bu danslarda savaşçıların süründükleri savaş boyaları, giydikleri maskeler, dans esnasında attıkları savaş çılgınlıkları savaşçıyı coşturup daha cesur yapan davranışlardır (Fischer, 1995: 37).

İlkel dönemlerde sergilenip günümüze kadar gelen çarpışma veya savaş taklitli danslar genellikle silahlı veya silahsız olmak üzere iki türlü icra edilmişlerdir. Bu danslardan silahlı olanlarda genellikle bıçak, hançer, kılıç, kalkan ve tüfekler kullanılırken, bunların dışında kalan dansların hiçbirinde silah kullanılmamıştır. Bu danslarda dansçılar bedenlerini kullanarak özellikle de ellerini birbirlerinin ellerine vurarak bir kavgayı veya çarpışmayı taklit etmişlerdir (And, 2012: 175).

Yüzyıllar boyunca birçok toplumun geleneksel halk danslarının içerisinde yer alan savaş dansları arasında en yaygın olan dans, kılıç danslarıdır. Kılıç eşliğinde yapılan bu danslar bazen tek kişi tarafından solo olarak, bazen iki kişi arasında karşılıklı, bazen de kalabalık bir dansçı grubu tarafından icra edilirler. Kılıçlar metalden olabileceği gibi bazen de tahtadan yapılmış olabilirler. Sağ elle tutulan kılıçlar ile karşılıklı veya daire şeklinde icra edilen danslarda naralar da atılır. Bu danslar genellikle bir lonca üyesi ya da meslek erbabı olan erkekler tarafından icra edilirler (Britannica, 28 Eylül 2022).

Dünya tarihi boyunca çeşitli kültürlerde geleneksel bir dans olarak görülen savaş danslarından biri olan kılıç dansları, günümüzde Uzakdoğu'dan Hindistan'a, Kafkasya'dan Arap

yarımadasına, Anadolu'dan Avrupa'ya birçok kültürde cesaret ve kahramanlık göstergesi olarak yaşamaktadır.

4. Anadolu dans geleneğinde kılıç dansları

Anadolu, birçok uygarlığın kök saldığı, düşüncenin, sanatın, dinlerin oluştuğu, karışık kaynaştığı, çevreye yayıldığı bir yerdir. Batı ile Doğu uygarlıkları arasında bir köprü olan Anadolu, dans kültürü açısından önemli bir yere sahiptir.

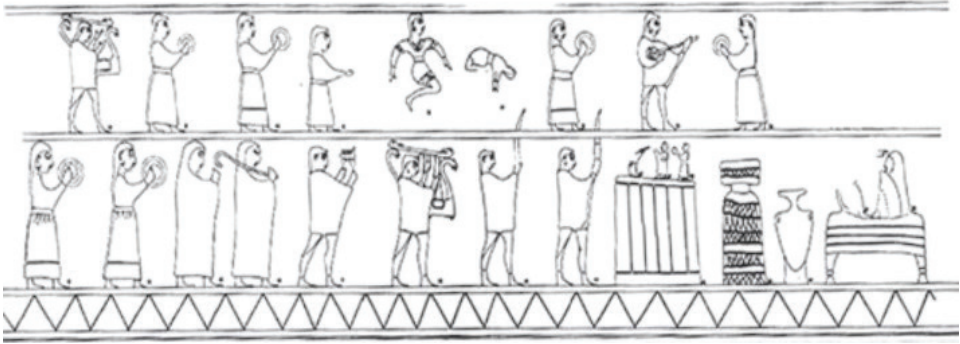
Anadolu'da dans ile ilgili ilk kanıtlar Konya ovasında yer alan Çatalhöyük'te görülür. Burada yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan MÖ 5800'lü yıllara ait olan "Kutsal Ev" adlı yapının duvarında "Avcıların Dansı" adlı kompozisyona ulaşılmıştır (Bkz, Şekil 1). Bu kompozisyonda elinde tef ve farklı nesnelere ile akrobatik hareketler yapan figürlere rastlanmaktadır (Zenbilci ve Çetin, 2018: 267).

Şekil 1; Avcıların Dansı.

(Kaynak: <https://www.oggusto.com/skoda/insanlik-tarihinin-ilk-sehri-catalhoyuk-hakinda-bilmeniz-gerekenler>)

Kılıçla yapılan danslarla ilgili bir başka kanıt da Hitit döneminde kalan arkeolojik malzemelerdir. Günümüz Ankara-Çankırı yolu arasında yer alan İnandıktepe adındaki Hitit yerleşim yerinde ele geçen İnandık vazosunda yer alan frizlerin birinde bir tören alayı görülür (Bkz. Şekil 2). Bu alayda ilk göze çarpan müzisyenler ile bunların solunda yukarıya doğru kaldırdıkları uzun kılıçlarla dans eden iki genç erkek ve onlara lir çalarak eşlik eden bir adam görülmektedir (Sönmez, 2008: 39).

Şekil 2; İnanlık Vazosu üstten ikinci friz

(Kaynak: <https://www.euroclio.eu/wp-content/uploads/2020/01/Innovative-History-Education-TR.-Chapter-31.pdf>)

Antik Anadolu'da yapılan kılıçlı dansların biri de “pyrrihc” olarak adlandırılan danstır. Antik çağ yazarlarından Callimachus'a göre ise Efes'teki Artemis tapınağında Karadeniz kökenli Amazonlar, “Prylis” adı verdikleri kılıçlı bir dans gerçekleştirirlerdi. Aynı zamanda “pyrrihc” olarak da adlandırılan bu dans “Kouertler”in bebek Zeus'un etrafında gerçekleştirdikleri dans olarak da bilinirdi (Bron, 1996: 78).

Kouerteler bazen Korybantlar olarak da adlandırılır. Bunlar Tanrıların annesi Kibele olarak tanımlanan Rhea'nın hizmetkârları ve büyüme günlerinde Dionysos'un koruyucularıdır. Efsaneye göre Zeus doğduğunda yamyam babası Kronos tarafından yenilmemek için Rhea (Kibele) tarafından Girit adasına götürülür. Rhea tarafından Frigya'dan çağırılan Korybantlar (kouertler) bebek Zeus'un ağladığı zaman sesi babası tarafından duyulmaması için kılıçlarını kalkanlarına vurarak dans ederlerdi (Can, 2021: 24). (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3; Korybantlar (Kouerteler)

(Kaynak: <https://en-academic.com/pictures/enwiki/67/Cur%C3%A8tes.jpg>)

Antik dönem yazarlarından Ksenophon tarafından yazılan “*Anabasis*” (Onbinlerin Dönüşü) adlı eserde, günümüzde Ordu ili olarak bilinen Kotyora’da onurlarına ziyafet verilen Paphlagonialıların, gördükleri silahlı dansçılara özel bir hayranlık duyduklarını ve genç bir kızın “pyrrihc” dansını ustalıkla icra ettiğini belirtir (Goulaki-Voutira, 1996: 5).

Pyrrhic dansı, Bizans Dönemi’nde “Pyrrichios” adıyla karşımıza çıkar. Genellikle erkekler tarafından icra edile bu dans, askeri zaferlerin kutlandığı törenlerde uygulanırdı (Speck, 2003: 291). Ayrıca günümüzde Anadolu ve Balkanlar’da görülen Bizans kültürüne ait “Hasapikos” (kasap) dansı, Orta Çağ’da İstanbul’daki kasaplar loncası tarafından gerçekleştirilen kılıçlı bir savaş dansıydı (Crosfield, 1950: 36).

Anadolu’nun dans geçmişinde görülen kılıç dansı geleneği Müslüman Türk boylarının Anadolu’yu fethetmesiyle farklı bir boyuta taşınmıştır.

Orta Asya Türklerinde kılıç dansı ile ilgili ilk bilgilere Kök Türkler döneminde rastlarız. Kaynaklarda Kök Türk hükümdarı Taspar Kağan şerefine Çin sarayında verilen bir eğlence-de, Türklerin kılıç-kalkamı hatırlatan karşılıklı bıçak sallama gösterisi yaptıkları yazılır (Göher, 2016: 160)

Türk-İslam kültüründen etkilenen bu danslar Selçuklu ve Osmanlı eğlencelerinde de kendisini göstermiştir. Nitekim Osmanlı surnamelerinde ve yabancı seyyahların eserlerinde, İstanbul eğlencelerinde Avrupalıların “Morisco” adıyla anılan dansına benzeyen tahta kılıçlar kullanılarak yapılan savaş mizansenli “Matrak” dansının icra edildiği söylerler (Öztürkmen, 2011: 100). On dokuzuncu yüzyılda Avrupalı oryantalist ressamalar da eserlerinde Osmanlı toplumundaki kılıçlı dansları işlemişlerdir.

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ve Kurtuluş savaşı yıllarında, Anadolu’da artan eşkıyalık ve kabadayılık olaylarının sonlandırılması için cumhuriyetin ilanından sonra silah yasağı başlamıştır. Hatta ilk silah toplama çalışmaları cumhuriyetin ilanından yaklaşık bir ay önce 5 Ağustos 1923’te gerçekleşmiştir. Bu dönemde yürürlüğe giren “silah taşıma, bulundurma, imal etme” yasağı ile ateşli silahların yanı sıra Kılıç, Kama, Saldırma, Hançer, Yatağan, Pala vb. kesici silahlar yasaklanmıştır (Öztürk, 2006: 145).

Bu durum Anadolu dans geleneğinde yer alan kılıçlı dansların uzun bir dönem boyunca sopalarla, değneklerle veya kısa bıçaklarla icra edilmesine neden olmuştur.

4.1. Anadolu Türk Halk Danslarında Kılıç Dansları

Günümüzde Anadolu’da kılıçla yapılan danslar birçok bölgede değişik isimlerle anılmaktadır. Bu dansların bazıları zaman içinde kesici silahların yasaklanması, kentleşme süreci vb. nedenlerden dolayı Anadolu köy düğünlerinde ve şenliklerde kılıç yerine bıçaklarla veya sopalarla icra edilmiştir. Bu danslarda kılıçların kullanılması ise resmî dernek ve kulüplere ait Halk dansları gruplarının gösterilerinde ve yarışmalarında görülmüştür.

Anadolu’da icra edilen kılıçlı danslar; Bar, Halay, Hora, Horon, Kaşık ve Zeybek gibi çeşitli türlerde karşımıza çıkmaktadır.

4.1.1. Kılıç Kalkan

Bursa yöresinde erkekler tarafından karşılıklı iki sıra halinde kılıç ve kalkanlarla icra edilir. Müziksiz bir danstır. Dans, kılıçların kalkana vurulmasıyla oluşan ritme göre icra edilir (Bkz. Şekil 4). Dansın hikâyesi şöyledir;

Osmanlı ordusunun Bursa'yı ele geçirmek için harekete geçtiği dönemlerde, Bursa kalesi uzun süre kuşatma altında kalmıştır. Kuşatma süresi uzadıkça moraller bozulmaya başlar. Osmanlı ordusu içinden bazı askerler, hem kale içindeki Bizans askerlerinin moralini bozmak, hem de beklemekten sıkılan Osmanlı ordusu askerlerine moral vermek için, Bursa Kalesi dışında ikişerli, dörderli ve daha kalabalık gruplar halinde karşılıklı olarak kılıç ve kalkanları ile oynamaya başlarlar. Ellerinde bulunan kılıç ve kalkanları birbirine vurarak çıkardıkları sesi zamanla ritim haline getirerek, bu ritim eşliğinde silahlı eğitim hareketine benzer hareketler geliştirirler. Bursa Şehri uzun bir kuşatma sonunda hiçbir çarpışma olmadan Bizanslılardan 6 Nisan 1326' da alınır ve kısa bir süre sonra da Osmanlılar tarafından başkent ilan edilir. Ardından Osmanlı Ordusu Bursa'da toplanmaya başlar ve orduya katılan gençler ilk askerlik eğitimlerini burada yapmaya başlarlar. Genç askerler kılıç ve kalkan ile sürekli yaptıkları eğitimlerini monotonluktan kurtarıp zevkli hale getirebilmek için, geliştirdikleri bu ritim eşliğinde oynadıkları oyunu askerlikle ilgili olayları anlatan figürler haline dönüştürürler. Kılıç ve kalkanların birbirlerine vurmasından çıkan sesler de bu oyunun ritmi olur. 1326 yılında Bursa'da başlayan bu oyun zamanla sivil halkın da asker geçirmelerinde, peştamal kuşanmalarında ve diğer özel günlerinde tekrarlandığı bir halk dansı haline dönüşür ve Bursa'nın bir sembolü haline gelir (<http://bursakilickalkan.com/tarihce/>).

Bursa yöresinde görülen Kılıç kalkan dansı üç bölümden oluşur. Bunlar; “selam”, “yemin” ve “savaş” bölümleridir (Gazimihal, 1997:153).

Şekil 4; Bursa Kılıç Kalkan.

(Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=4qNI8V4lfyQ>)

İzmir Bergama ve Afyonkarahisar yörelerinde icra edilen kılıç kalkan dansları da Bursa yöresinde görülen dansla benzerlik göstermektedir (Bkz. Şekil 5).

Şekil 5; Bergama Kılıç Kalkan.

(Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=x8f8ovqT0IY>)

Bunların dışında Tunceli'nin Çemişgezek yöresinde düğün alayının önünde erkekler kılıç-kalkan oyunu oynarlar.

4.1.2. Şur-u Mertal (Kılıç Kalkan)

Diyarbakır yöresine ait bu dansa yöresel düğünlerde ve eğlencelerde kılıç yerine sopa, kalkan yerine ise ayakkabı kullanılırdı. Bu yöntem daha sonraki halk dansları ekiplerinde de benzer şekilde icra edilmiştir. Ancak son dönemlerdeki icralarda kılıç ve kalkan kullanılmaya başlanmıştır. Bu dans davul zurna eşliğinde müzikli icra edilmektedir. İki kişi karşılıklı icra edildiği gibi kalabalık bir şekilde de icra edilmektedir (Bkz. Şekil 6).

Şekil 6; Diyarbakır Şur-u Mertal.
(Kaynak: <https://youtu.be/jsILKIWCEUE>)

4.1.3. Fasil (Dörtlü Değnek)

Şanlıurfa yöresinde erkekler tarafından icra edilen bu dans, çok önceleri kılıç ve kalkan eşliğinde sergilenirdi. Ancak düğünlerde yaralanmalara sebebiyet verdiğinden dolayı kılıç kullanımı yasaklanmıştır. Bu nedenle kılıç kalkanın yerine değnek kullanılmış ve dans “Dörtlü değnek” adıyla anılmıştır. Genellikle dört kişi ile icra edilen bu dans kimi zaman altı veya sekiz kişiye kadar çıkılabilir. Dans beş bölümden oluşur. İlk dört bölümde mendilli figürler sergilenir. Bu bölümde yürüme, çökme ve kalkma gibi ayak figürleri yapılır. “Ceng-i harbi” denilen son bölümde ise dansçılar ortaya atılan değnekleri alarak savaş taklidi yaparlar. Bir süre sonra ellerindeki değnekleri yere atan dansçılar birbirleriyle kucaklaşırlar (Bkz. Şekil 7). Bu dans yiğitliği, mertliği, kardeşliği ve barışı simgeler (Kürkçüoğlu vd., 2002: 311).

Şekil 7; Şanlıurfa Fasil Oyunu (Kılıç Kalkan).
(Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=_q4vAer1R7Q&t=752s)

4.1.4. Köroğlu Barı

Erzurum yöresinde iki erkek dansçı tarafından karşılıklı olarak icra edilir. Bu dansa “Koroğlu Barı” da denilir (Yamaner, 2006: 228).

Genellikle “Yayvan” adlı bardan sonra iki bölüm halinde icra edilir. Birinci kısımda dansçılar kapalı halde tutuşarak Yayvan barını sergilerler. Bu bardan sonra ikinci bölümde dansçı grubundan iki kişi ortaya çıkar. Diğer dansçılar ise arka tarafta sıra halinde dururlar. Ortaya çıkan iki kişi ellerinde pala veya kılıç ile karşılıklı dans edip çarpışır. (Bkz. Şekil 8). Bu dansta hücum ve savunma figürleri oldukça canlı ve heyecan vericidir (Çağlar, 2020).

Köroğlu Barı, bazen yöre düğünlerinde güvey gezdirilmeye çıkarılırken iki kişi tarafından düğün alayının önünde yürünerek icra edilir. Buradaki yürümler daha çok çömelmiş halde karşılıklı saldırılar şeklinde olur. Bu dans adından da anlaşıldığı üzere ünlü destan kahramanı Köroğlu'na atfedilmektedir (Gazimihal, 1997: 135).

Şekil 8; Erzurum Köroğlu Barı.

(Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=7GVqLXITcUA>)

4.1.5. Köroğlu Oyunu

Anadolu’da çeşitli şekillerde icra edilen Köroğlu dansları genellikle ikili ve daha fazla dansçının karşılıklı olarak bazen de tek bir kişi tarafından kılıç, pala, kalkan, piştov gibi silahlar kullanılarak icra edilir (Gazimihal, 1997: 135). Dansta genellikle çift bıçak kullanılır. Adana, Afyon, Amasya, Ankara, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bolu, Burdur, Bursa, Edirne, Elazığ, Gümüşhane, Isparta, İçel-Silifke, Kahramanmaraş, Kars, Kastamonu, Kayseri, Muğla, Samsun, Uşak ve Zonguldak (Özarlan, 2011: 486) yöreleri başta olmak üzere Anadolu’nun birçok yöresinde, görülür.

Bu dans, kimi yörelerde “kasap oyunu” adı altında dramatik köy seyirlik oyunu olarak icra edilirken kimi bölgelerde koçaklama tarzında icra edilmektedir. Bazen de koçaklama ile başlayıp son kısımda seyirlik kasap oyununa geçilir (Bkz. Şekil 9).

Şekil 9; Köroğlu Oyunu.

(Kaynak: <https://youtu.be/ISyBLUrGt34>)

4.1.6. Hañer Barı

Erzurum, Bayburt ve Gümüşhane yörelerinde davul zurna eşliğinde sergilenen Bar türü bir danstır. Bu dans kahramanlığın, yiğitliğin, delikanlılığın yanı sıra sevginin, hoşgörünün, bağışlanmanın ve kardeşliğin yansımastır. Birçok yörede karşılaştığımız bıçakla ve değnek- le sergilenen danslardan farklı olarak karşılıklı iki kişinin her iki elinde kamalar tutarak icra ettiği bir danstır. Karşılıklı bir düelloyu andırır. Bu dans da diğer kılıçlı danslarda olduğu gibi yüz yüzedir. Önde giden dansçının arkasından gelen kişinin komutuyla geriye dönmesi ve karşılıklı vuruşmasıyla devam eden dans son kısımda dansçıların yan yana gelip seyirciyi selamlamasıyla sona erer (Bkz. Şekil 10). Bu dans genel anlamda mertliği, hoşgörüyü ve kardeşliği sembolize eder.

Şekil 10; Erzurum Hañer Barı.

(Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=Lzqkm-qNGhM>)

4.1.7. Bıçak Horonu

Giresun ve Trabzon yörelerinde görülen horon türü bu dans, bir mücadele, kavga özelliği taştır. Erkekler tarafından iki kişiyle ve karşılıklı biçimde sergilenir. Davul zurna veya kemençe eşliğinde müzikli olarak icra edilen bu dansa “Karakulak” denilen uzun bir bıçak ya da “Çerkez kaması” kullanılır (Köse, 2001;136). (Bkz, Şekil 11).

Şekil 11; Karakulak, Çerkez Kaması

(Kaynak: <https://www.bayrakmuzayede.com/klc-kama-hancer.html>)

Dans üç bölümden oluşur. İlk bölümde el ele başlayan dans daha sonra dansçıların ayrılmasıyla karşılıklı olarak devam eder. Dansçılar bıçaklarla birbirlerine saldırarak çeşitli figürler sergilerler. Son kısımda el ele öpüşerek ayrılırlar (Bkz, Şekil 12).

Şekil 12; Trabzon Bıçak Horonu.

(Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=rrqqILTCs1U>)

4.1.8. Seğmen Zeybeği

Ankara yöresine ait “Seğmen/seymen zeybeği” dansı bir diğer kılıçlı danslardandır. Davul zurna eşliğinde iki veya daha fazla dansçı tarafından sergilenir. Dansçılar çember halinde veya karşılıklı olarak ellerinde kılıçlarla dans ederler. Dansın bir bölümünde dansçılar kendi etrafında dönerek kılıçları birbirine vururlar. Daha sonra ise kılıçlarını ağızlarında tutup diz çökerek dans ederler. Seğmenler, düğünlerde, bayramlarda veya özel günlerde kurulan seğmen alaylarının önünde davul zurnadan sonra iki sıra halinde dizilirler. Alay ilerlerken seğmenler de kılıçlarını kaldırarak seğmen zeybeğini icra ederler.

Şekil 13; Ankara Seğmen Zeybeği.

(Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=VGER8nKvG7k>)

4.1.9. Seğmen Sekmesi (Bıçak Havası)

İzmir ve Manisa yörelerinde görülen “Seğmen/seymen sekmesi” adlı dans uzun bıçaklarla icra edilir. Bu dansa “bıçak havası” da denilir. Dansçıların her iki ellerinde kılıç büyüklüğünde bıçaklar bulunur. Dans esnasında dansçılar davul zurna tarafından icra edilen müzik eşliğinde kılıçları birbirine vurarak dönme ve çökme figürleri yaparlar.

Bu dans genellikle düğünlerde gelin alma sırasında icra edilir. Yörede yaşatılan gelin alma geleneği, damat evinin önünde bayrak açarak, davul-zurna eşliğinde oluşturulan alayın bıçaklarla sergiledikleri dans eşliğinde kız evine gitmesi ve oradan gelini alarak damat evine geri dönmesinden oluşmaktadır. Yörede dansı icra eden kişilere “bıçak”, bunların oluşturduğu alaya da “bıçak alayı” denilmektedir. Dansın icrasında kullanılan bıçaklar özel olarak demircilere yaptırılır (Dağlı, 2012: 18-19). Manisa'nın bazı köylerinde bıçak yerine şiş ve tahta sopalar da kullanılır (Avşar, 2013: 168).

Şekil 14; Manisa Seğmen Sekmesi.

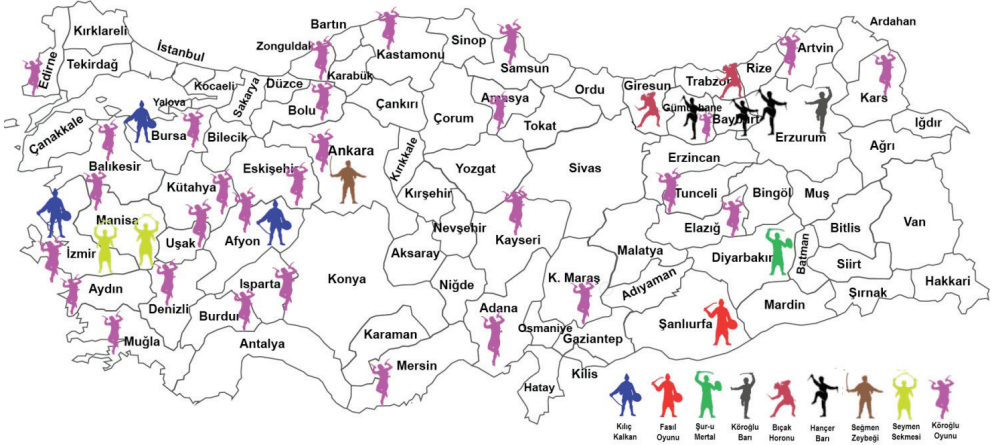
(Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=LWZ7DI8x4GM&t=167s>)

Sonuç

Savaş konulu danslar ilk insan topluluklarında olduğu gibi günümüz toplumlarının kültürel yaşamında da karşımıza çıkmaktadır. İlk başlarda avın veya savaşın başarılı geçmesi için dini bir görünüm sergileyen bu danslar, sonraki süreçte bir eğlence unsuru olarak icra edilmiştir. Bu danslardan biri olan kılıçlı danslar dünya kültürlerinde olduğu gibi Anadolu kültür hayatında da önemli bir konuma sahiptir.

Bir dans coğrafyası olarak da niteleyebileceğimiz Anadolu coğrafyası, kılıç danslarının ilk görüldüğü coğrafyalardandır. Antik kaynaklar ve eserler bu dansların kökenlerini Anadolu'da kök salmış Hitit, Frig, Lidya ve Bizans uygarlıklarına dayandırmaktadırlar.

Son bin yıldır Türk yurdu olan Anadolu, değişim ve dönüşüm geçirecek Türk kültür dünyasına eklenmiştir. Anadolu'da var olan kılıç dansları da Türk kültür yapısıyla çok rahat bir şekilde kaynaşmıştır. Çünkü Türklerin Orta Asya kültür yaşamlarında kılıç, kutlanan ve şölenler eşliğinde dans edilen bir unsurdur. Nitekim bu dans geleneği günümüzde Anadolu'nun çeşitli yörelerinde farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Şekil 15).

Şekil 15: Türk Kılıç Dansları

Bu araştırma makalesinde ele aldığımız Türk kılıçlı danslarının tümü erkekler tarafından icra edilmektedir. Uzun kılıçların kullanıldığı Bursa, Afyonkarahisar, Bergama, Diyarbakır ve Şanlıurfa yöresindeki danslarda eşlik silah olarak kalkan da kullanılmaktadır. Bazı dansların ise bıçak, kama ve hançer gibi kesici silahlarla icra edildiği görülmüştür.

Kılıçlı dansların icrasında Bursa, Afyonkarahisar ve Bergama yörelerinde müzik kullanılmazken Erzurum, Diyarbakır, Şanlıurfa, Manisa, Ankara, Trabzon, Giresun, Bayburt gibi yörelerde görülen kılıçlı danslar müzik eşliğinde sergilenmektedir. Bu müzikler ise genellikle davul ve zurna eşliğinde icra edilen müziklerdir. Bu danslar genellikle düğünlerde, bayramlarda, askere uğurlamalarda ve özel günlerdeki karşılama ve uğurlama merasimlerinde sergilenir.

Sonuç olarak Türk kültür dünyasında önemli bir simge olan kılıç, ünlü destan kahramanı Köroğlu'nun "tüfek icat oldu mertlik bozuldu" sözünde belirttiği gibi Türkler için yiğitlik mertlik ve adaletin simgesiydi. Çünkü uzak mesafede etkili olan Tüfek, tabanca, top gibi ateşli silahların aksine kılıç, yakın dövüşün yani göze göz, dişe diş bir vuruşmanın silahıydı. Başka bir deyişle, savaşçının er meydanında tüm bedeniyle ölüme karşı yüz yüze mücadelesini simgesidir. Bu simge etrafında şekillenen danslar, günümüz Anadolu sahası Türk halk danslarında yaşamaya devam etmektedir.

Notlar:

- * Bu konu hakkında yapılan çalışmalar için, Cecil Sharp (1911), "*The Sword Dances of Northern England*", Maud Karpeles, (1928) "*Some Fragments of Sword-Dance Plays.*", Richard Wolfram (1962) "*The Weapon Dances of Europe*", Christiane Bron (1996) "*The Sword Dance for Artemis*", Violet Alford (1962) "*Sword Dance and Drama*", Stephen D. Corrsin (1993) "*The Historiography of European Linked Sword Dancing*" örnek verilebilir.

Yazarların katkı düzeyleri: Bu makaledeki her iki yazar ortak ölçüde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Contribution Rates of Authors to the Article: Two authors in this article contributed to the 50% level of preparation of the study, data collection, interpretation of the results and writing of the article.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Ethics committee approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Support Statement (Optional): No financial support was received for the study.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Statement of Interest: There is no conflict of interest between the authors of this article.

Kaynakça

- Akgün, K. P. (2006). *Kişilerarası iletişimde dans ve beden dili işlevini etkileyen etmenler ve bir alan araştırması* [Yayımlanmamış Doktora tezi] Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil (Ana çizgileriyle dilbilim)* Türk Dil Kurumu.
- Aktürk, Ö. (1999). *Varoluşundan bugüne insanın dansı anlatım aracı olarak kullanma biçimi* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi] Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- And, M. (2012). *Oyun ve Bügü*. Yapı Kredi.
- Avşar, M. E.(2013). *Manisa halk kültürü I.cilt*. Manisa'yı Mesir'i Tanıtma ve Turizm Derneği.
- Bron, C. (1996) The sword dance for Artemis. *The J. Paul Getty Museum Journal*. (24), 69-83.
- Can, Ş. (2021). *Klasik Yunan mitolojisi*. Ötüken.
- Coşkun, E. (2008). *Fiziksel Tiyatro çalışmalarının kapsamı ve DV8 grubunun fiziksel tiyatro yaklaşımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Adana Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Crosfield, D. E. (1950). *Dances of Greece*. The Royal Academy of Dancing.
- Çoruhlu, T. (1990). Korunma silahlarından kalkan. *İlgi Dergisi*, (60),18-21.
- Dağlı, H. A. (2012). *Manisa Turgutlu yöresinde halk oyunları ve halk oyunlarına eşlik eden yöresel sazlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Emiroğlu, K. ve S. Aydın, (2003), *Antropoloji* sözlüğü. Bilim ve Sanat.
- Eralp, N.(1993). *Tarih boyunca Türk toplumunda silah kavramı ve Osmanlı imparatorluğunda kullanılan silahlar*. Atatürk Dil Tarih ve Kültür Kurumu.
- Ercilasun, A. B. (2004). *Başlangıcından yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. Akçağ.
- Eroğlu, T. (2010). *Türk dans antropolojisine giriş*. Yurt Renkleri.
- Fenmen, B.(1986). *Bale tarihi*. Seveda-Cenap And Müzik Vakfı
- Fischer, E. (1995). *Sanatın gerekliliği* (Çev. C. Çapan,) Payel.
- Gazimihal, M. R. (1997). *Türk halk oyunları kataloğu II*. (Baskıya hazırlayanlar: N. Tan ve A. Çakır). Kültür Bakanlığı.
- Goulaki-Voutira, A. (1996) Pyrrhic dance and female Pyrrhic dancers. *RIDIM/RCMI Newsletter*, (21), 3-12.
- Göher, F.(2016). *İslamiyet'ten önceki Türklerde kültür ve müzik, Hun, Kök Türk, Uygur Devletleri*, Ötüken.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Huizinga, J. (1995). *Homo Ludens* (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ayrıntı.
- Koçkar, M. T. (1998). Çağlar boyunca iletişim sanatı olarak dans ve halk dansları. Bağırhan.
- Köse, O. (2001). *Trabzon'da yaylacılık ve yayla hayatı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kürkçüoğlu, A.C., Akalın, M., S. S. Kürkçüoğlu & S. E. Güler. (2002). *Şanlıurfa, uygarlığın doğduğu şehir. Şanlıurfa Kültür, Eğitim, Sanat ve Araştırma Vakfı*.
- Örnek, S. V. (1995). İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane. Gerçek.
- Özarslan, M. (2011). *Türk Halk Danslarında Köroğlu*. (Ed.. A. Yaman, A. A. Yaşa, E. Öztürk, & B. K.Yiğit) *Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarih ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri*. BAMER
- Öztürk, S. (2016). Eşkıyalar, kabadayılar, külhanbeyiler ve silah toplama. *Bilgi ve Bellek dergisi* (5),136-159.

- Öztürkmen, Arzu (2011) Osmanlı minyatürlerinde dansı okumak. *Porte Akademik Müzik ve Dans Araştırmaları Dergisi*, (3), 97-110
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü II*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Roux, J. P. (2004). *Türklerin tarihi*. Kabalcı.
- Sami, Ş. (2011.) *Kâmûs-ı Türkî*. (Çev. R.Gündoğdu, N. Adıgüzel & E. F. Önal) İdeal Kültür.
- Sarioğlu, H & M. Özdemir.(2018). Savunma silahlarından deri kalkanlar, *Sanat Dergisi*, (22), 85-97
- Sönmez, D. (2008). *Antik dönemde Anadolu'da müzik ve müzik aletleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Speck, P. (2003). *Understanding Byzantium: studies in Byzantine historical sources*, (Ed. Takacs Sarolta). Routledge.
- Yamaner, N. H. (2006) *Türk halk oyunlarında terminoloji sorunu*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zenbilci, İ. K. & U.Çetin (2018). Prehistorik çağlardan Modernizm'e dansın anlamı: tasvirler üzerinden ikonografik bir analiz, *Journal of History Studies*, (10), 265-294

Elektronik kaynaklar

- Bergama Kılıç Kalkan. (2022). <https://www.youtube.com/watch?v=x8f8ovqT0IY> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Britannica. (2022). <https://www.britannica.com/art/sword-dance#ref120962> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Bursa Kılıç Kalkan Folklor ve Turizm Derneği Kılıç Kalkan gösterisi. (2022). <https://www.youtube.com/watch?v=4qNI8V4IfyQ> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir. [20 Eylül 2022].
- Bursa Kılıç Kalkan. (2022). <http://bursakilickalkan.com/tarihce/> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Çağlar, M. (2020). Erzurum kültüründe at motifi ve Köroğlu barı, https://www.erkurumpost.com/erkurum-kulturunde-at-motifi-ve-koroglu-bari_3985m.html adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Diyarbakır Dicle Üniversitesi Halk Dansları Topluluğu. (2022) <https://youtu.be/jsILKlWCEUE> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- E.Ü. DTMK Ekin Dans Topluluğu. (2022) <https://youtu.be/ISyBLUrGt34> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022) <https://erkurum.ktb.gov.tr/TR-273905/erkurum-barlari.html> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Erzurum Köroğlu Barı. (2022) <https://www.youtube.com/watch?v=7GVqLXITcUA> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Hañçer Barı. (2022). <https://www.youtube.com/watch?v=Lzqkm-qNGhM> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- KTÜ Horon Kulübü- Bıçak horonu (2022) <https://www.youtube.com/watch?v=rrqqILTCs1U> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Nisanyan Sözlük (2022). <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/k%C4%B1%C4%B1%C3%A7> adresinden 20 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Seymen oyunları/Seymen zeybeği (2022). <https://www.youtube.com/watch?v=VGER8nKvG7k> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.

Seymen sekmesi (2022) <https://www.youtube.com/watch?v=LWZ7DI8x4GM&t=167s> adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.

Şanlıurfa fasıl oyunu (Kılıç Kalkan) ŞURKAV-2009 (2022). https://www.youtube.com/watch?v=_q4vAer1R7Q&t=752s adresinden 28 Eylül 2022 tarihinde erişilmiştir.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).